

עין משפט‏‏
גזר מצוה

א [ומי פ"ט מהל' שמיטה ה"ב וה"ג]:

ב ב מיי פ"ד מהל' פסהדקין ג' ו סמג לאחין רח טו"ש ח"מ ס' ב:

בא ג מיי פ"ב מהל' ממרים ה' ז סמג

לאחין ר"ו ועשין ק"א: **בב** ד מיי פ"ט מהל' שמיטה ה' ז סמג

לאחין רע"ט טו"ש ח"מ ס' סו סעי' יח:

בג ה מיי פ"ה מהלכות דעות ה' גי' נוספ' שם ה"ג:

‏‏

תורה אור השלם

- וכל אשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרים ותוקנים יתרו כל רכושיו והוא יבדל מקהל הגולה:

- עודא י"ח אלה הנחלת אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון ויראשי האבות למשוח בני ישראל בגורל בשלה לפני יי פתח אהל מועד ויכלו מחלק את הארץ: יהושע יט נא
- עד שהתקלף במקומו נרדף נתן ריחו:
- שיר השירים א יב
- כן יאבדו כל אויביו יי ואחיו בצאת השמש בגבירתו ותשקט הארץ ארבעים שנה: שופטים ה לא

‏‏

הנהגות מוהר"ב רנשבורג

א גמ' ר"א אמר מהכא. מ"ב ע"י נבוג עיר שזון ס' סו ס"א וס"ו דלר"א הפקר ב"ד היה הפקר מן המורה הוא קדקא דלאה המלות בתורה כתיב ע"כ וז"ע דלון זה פסוק מורה ב"א ביהושע ס' יט פסוק ינ"א:

‏‏

מוסף תוספות

- או לדרי עלמא תקין. מוס' הל"ש. י. ולפי דעת ר"ח ז"ל צריכין אגז לומר שצפה חלל שעתידין חכמי הדורות לתקן שהתא שמיטה כספים נהוגת ועמד וחקן כנגד תקנות וכו'. רש"א.
- (ו) צ"ל דיעבד דאיהני דנהגו יובלות בבית שני.
- מוס' ערכין לא ד"ה תקון. ד' בימי עזרא. כדכתיב (נחמיה ה) כ"ל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים שלש מאות וששים. מוס' ערכין לא: ד"ה תקון. מיהו מכלולו שבטים הוה ביה ולא היתה א"י חסרה לגמרי משבט אחד, ויכין שכן. רש"א. ה. דאל"ה אין לך בכל הדורות שלא היו מקצת אנשים מירשאל הולכים חוצה לארץ, וא"כ יבטל דין היובלים עליהם, א"י כל שלא היתה הארץ חסרה שבט גמור, כל יושביה עליה קרינא ב"י. רש"א.
- דפשט איסורין. מוס' הל"ש. י. [וההקן] נמי מטעם דלא פשט גירא לא התיר. מוס' ע"ז לו. ד"ה והתקן. י. עוד טעמא אחרינא. מוס' הל"ש.
- אפי' ב"ד קטן, מוס' הל"ש. י. גדול יכול להתיר ולא קטן, מוס' הל"ש. יא. דודאי פרוכבול פשט, ודקשיא לך ג'. ולא קטן, מוס' הל"ש. י.

לו:

דהוו ידעי דחרזו ב"תא כדאמרין בזיר ב'פ' ב"ש (דף לב:) והא דבעי בסמוך לדריה תקין^א לאו לדריה ממש אלא לדור הסמוך אחר חורבן^ב אי נמי הדיא בעיא אליבא דרבא דמשני הפקר ב"ד הפקר והא דאמר בסוף ערכין (דף לב:) מנו יצולות לקדש שמיטין דמשמע דיוצל לא

נהג היינו למאי דס"ד התם מעיקרא דלא חזרו עשרת השבטים שגלו ולא היו צגלות צבל אלא ב' שבטים וכשעלו צבית שני לא היו כל יושביה עליה אצל במסקנא^ג דאמר' דירמיהו החזירן ויאשיהו מלך עליהן נמאלו דהיו שם מ"צ שבטים ואע"ג שלא עלו כולם^ד חשיב כל יושביה^ה ומיהו קשה דזיל קרי צי רב הוא דנעזרא מני לכל מ"צ שבטים:

ותקון רבנן דתשמיט זכר לשביעית. והא דלא תקון נמי יוצל זכר ליוצל משום דאין רוב צבור יכולין לעמוד צה לילסר בעצדות קרקע שמי שנים רלופות: **אלא אם** בן גדול הימנו כו'. וא"ת היכי דמי אי דפשט צרוב ישראל אפי' גדול הימנו אין יכול לצטל כדאמר' צפרק אין מעמידין (ע"ז לו.) גבי י"ח דבר' א שפי' יצא אלחיו וצית דינו אין שומעין לו ואי דלא פשט צרוב ישראל אפי' קטן יכול לצטל כדאמרין נמי התם גבי שמן דרבי יהודה הנשיא וצית דינו נמנו עליו והמיריהו משום דלא פשט איסורו צרוב ישראל וי"ל דהא קאמר התם^א וסמכו צרומינו על דברי רבן שמעון בן גמליאל ועל דברי רבי אלעזר גזר לזקו שהיו אומרים אין גזרין גזירה על דעבד אלא אי"כ רוב הצבור יכולים לעמוד צה משמע משום דהוה תרתי^ב היה להם כח להמיר דלא פשט וגם לא היו יכולים לעמוד צה אצל הכא או פשט ולא היו יכולים לעמוד או היו יכולים לעמוד ולא פשט^ג ואין משמע כן בירושלמי צפ"ק דשבת (ה"ד) דלמא התם ר"י ציעי ולא כן תנינן שאין צ"ד יכולין לצטל דברי צ"ד חזרו אלא אם כן גדול הימנו צחכמה וצמינן ור' יהודה הנשיא וצית דינו מתירין מה שאסר דינאל וצורמוו אלא רבי יוחנן כדעמיה דא"ר יוחנן צסס רבי אלעזר צר לזקו מקוצלני שכל גזירה שצ"ד גזרין ולא יאצור ולא קיצלו רוב צבור עליהן אינה גזירה וצדקו ומאלו בגזירתו של שמן ולא קצלו רוב צבור עליהן אלמא משמע דבהאי טעמא לחודיה סגי ועוד דצריש מגילה (דף ג.) פריך ואי ס"ד אנשי כנסת הגדולה י"ד וט"ו הוא דתקון אחר רצנן ועקרו תקנתא דתקינו אנשי כנסת הגדולה והתנן אין צ"ד כו' והתם מתקמא פשט ויכולין לעמוד וי"ל^א דדוקא ב"י"ח דבר אפי' גדול אין יכול לצטל כדאשכחן בירושלמי מפני שעמדו להם צנפשותיהם כדאייתא התם דתלמידי צ"ש היו הורגין בתלמידי צ"ה וצבל דבר י' גדול יכול לצטל^ג חוץ מ"י"ח דבר י"ד והיכא דלא פשט כגון שמן אע"ג דעמדו עליהן צנפשותיהן אפי' קטן יכול להמיר והא דקאמר וסמכו צרומינו אהא דאין גזרים גזירה על הצבור לא מיימי ההוא טעמא אלא משום דלא תימא הוואיל והראשונים נמנו עליו לאוסרו למה נמנה הוא עליו להמירו אדרכה היה לו להמנות לאסור דאשכחן צממה דוכתי דראשונים גזרו ולא קיצלו מנייהו וצתתרי גזור וקצלו מנייהו צפ"ק דשבת (דף יד:) וצפ"ק דחולין (דף ו.) להכי קאמר דלא רצה להמנות לאסור משום דחזא דאין רוב צבור יכולין לעמוד צו ומיהו דצבר שלא תקנו שיתפשט האיסור בכל ישראל אלא צמקום אחד דוקא כהדיא דצפרק כל הצבור (חולין ק.) דרב אקילע לנטולפוש דאמר בקעה מאל וגדר צה גדר ואסר להו כחל וכן כל הכך דפרק חולין (שבת קנט.) דשלחו ליה בני צשכר ואסר להם לפי שאינן בני תורה גדול יכול להמיר ולא קטן:

דא"ימי לאפקועי מבונא. ר"ת כתב פרוכבול כי היה אומר דלא צעין אלא צ"ד חשוב שצדור ואשכחן נמי (לקמן לו.) שהיו מקילין רצנן דצי רב אשי דמסרי מילייהו אהדדי. תנן בצמכת שביעית (פ"י מ"ה) פרוכבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ומפ' בירושלמי משום דפרוכבול אינו מועיל מה שמלוה אחר כמיצב פרוכבול אלא למה שהלוה קודם זמן הכתוב צפרוכבול ולכן מאוחר פסול דמרווח שלא כדון כל מה שהלוה אחר כמיצב פרוכבול עד זמן הכתוב צו: **דבתיב נתן ולא בתיב חסדיה**. אע"ג דאיית ליה למכתב לישנא מעליא מ"מ הוה מצי למכתב עזב אלא

^[1] ימי הלואה המשכון קרו לו ואם נאנס חייב בלושין, שאינו עליו ולא כשומר חנם ולא כשומר שטרותי בלושין, אלא כולו כשומר וצשמיכרו עומד (פסחים לא:), ולך תהיה צדקה. בהשבת העצות כתיב, אי אמרת קויה משכון אלא צדקה צה שכינה ששכנ בשמלמו שהשאל לו זה דבר הקטן לו, ואם אינו קויה, צדקה צהשכנ לו מניין, עד על שוב ששכ (פסחים).

השולח פרק רביעי גימין

ואמור רצנן דששט. צומן הזה: **וצר לשביעית**. שלא תשתכח תורת שביעית: **ומי איכא מידי דמדאורייתא לא משמטא שביעית**. צומן הזה כרבי: **ואמור רצנן דששט**. ונמאל הלוה גזלן על פיהם: **שב ולא פעשה**. והלוה הזה שב וצטל ואינו עושה המצוה לפסוע את חצו ולא עקר ליה צידים וכי האי גוונא מותר לעקור דבר מן המורה כגון שופר ולולב ודומיהן ציצמות צהאשה רצה (דף ט:) דלא עקירה צידים היא: **רצא אחר**. לעולם צין לרצנן דפלגינן אדרכי ואמרי שביעית להשמיט מלוה צומן הזה דאורייתא ותקין הלל דלא תשמיט צין לרבי דאמר לאו דאורייתא ואמור רצנן דתשמיט לא תיקסי ו דבר דצדכר שצממון אין כאן עקירת דבר מן המורה צמקום סייג וגדר דהפקר צ"ד צממון הפקר: **יתרס כל רכושו**. צאנשי כנסת הגדולה כתיב: **מה ענין ראשים אצל אבות**. הוה ליה למכתב וראשי המטות: **כל מה שיצאו**. מחלק נכסיו על פיו: **לנעוליה**. להוציא צ"ד אי אכשור דרי שלא יחו מועצין מלהלות לצטל את תקנת הלל שאפילו כתב פרוכבול ישמט: **לא תצטין פרוכבול** דלא אל"ס לאפקועי ממונא: **אלא צי דינא דסורא**. רצ: **צי דינא דנהרדעא**. שמואל דכי אמרה שמואל להך מילתא וכי אימטיל הך שאלתא צצי מדרשא הוה צי דינא דרב אמר ורב אפי' והיינו דמשני דלמא כי תקון הלל נמי לדרי עלמא לא תקון אלא כגון צי דינא דרב אמר ורב אפי' **עולבנא דדייני הוא**. לקמן מפרש לשון מולבא שנוטלים ממון שלא כדון צחוקה: **אם איישר חיל**. אם אחזיק כח: **אצטליניה**. אלמא לאו לדרי עלמא תקין דא"כ היכי מצי שמואל למימר אצטליניה: **אימא ציה מילתא**. אושיצ צית דין ואכתין דסתם מלוין יהו כמוסרין שטרומיהן לצית דין ואע"ג דלא כתב ניהוי כמו שכתב: **לישא דניחוסא**. לא עשאווהו אלא לנחת הדיינים שלא יטריחו להגבות מלוותיהם לפני שביעית שלא תצא שביעית ותשמיטיה הלכך אי איישר חיל אצטליניה: **עלוצה**. חלופה: **שזינחא צקצז חופסה**. צעוד שכינה וישראל צציי עשו את העגל שהרי לא נסעו מסעי עד לאחר תקנת המשכן צצנה שמה כדכתיב ויהי צצנה השנית צחדש השני וגו' ויסעו בני ישראל למסעיהם ממדבר סיני (צמדכר י): **מאי קרא**. דיש לדקוץ עליהם כלה מונה צחופסה: **צמסכו**. צחופסו: **נרדי נתן ריחו**. צושמי עזב ריחו הטוב כמו ולא נתן סיוחן

את ישראל וגו' (שם כא): **עדיין חציבוצא הוא גבן**. אע"פ שהזכיר קלקוליהן לא הזכיר אלא צמראית חיבה דלא כתיב הסריח: **הנעלבים גרסי**. אותם שנעלבים מיד אחרים: **ואין עולצים**. את אחרים: **עושין**. מלות מאהבת המקום ולא ליטול שכר ולא מיראת פורענות: **פרו**. תקנה: **צולי** (ב"מ פב.) כל ימי הלואה המשכון קרו לו ואם נאנס חייב בלושין, שאינו עליו ולא כשומר חנם ולא כשומר שטרותי בלושין, אלא כולו כשומר וצשמיכרו עומד (פסחים לא:), ולך תהיה צדקה. בהשבת העצות כתיב, אי אמרת קויה משכון אלא צדקה צה שכינה ששכנ בשמלמו שהשאל לו זה דבר הקטן לו, ואם אינו קויה, צדקה צהשכנ לו מניין, עד על שוב ששכ (פסחים).

מסורת הש"ס

א) ציצמות פט: שקלים ג, ב) נ"ל לאעזר: א) מסכת ע"ז לו. מ"ק ג: מילה ב. עדות פ"ה מ"ה, ד) שבת פסח, ט) גס אימא רבן, ו) ג"ז שם: יומא כה, ז) צ"ל לא מיקש מידי. יעב"ז,

‏‏

גליון הש"ס

גמ' הא אין ב"ד יכול, ע"י ציצמות ד' עט ע"ב מד"ה צימ רבי:

‏‏

מוסף רש"י

הפקר ב"ד הפקר. וכל מידי דלמנא לאו עקירה היא (יבמות פט:) עלוצה. חלופה. דעולבנא לישנא דחלופה היא (שבת פח.) בקרב חופתה. שיראל כשעמדו צציי ועשו העגל (שם). נתן. עזב ריחו הטוב לאחרים (שם). ועדיין חציבוצא היא גבן. אפי' שמתקרא מספר צננותו הלאה לטו לצון כחה (שם). הבעליבין ואינן עולבים. אחרים צאין עליהם צחופסה ולא כן על אחרים (שם). ערשין מאהבה. מאהבת המוסק. ושמחין ביסורין. על עליהם הנאה עליהם (שם).

מכאן שייך לעמוד הבא בולי. לשון עזב וכו'. (מגילה טו.) יתומין אין צריכין פרוכבול. דנללא הכי לא משמע שביעית לזבז עלהן, דאין דייחיה דיימי אן ורמי עלן להפזי צוטמיהו, הלכך שטרות שאלן כמסורס לצ"ד דמי ותני המוסר שטרותיו לצ"ד אין משמטינן, חזו גופו של פרוכבול מוקרי לם פלוני ופלוני היינין (ב"ק טז.) דר"ג וביתי דיני. להי נקט ר"ג דנשא הוה וצית דינו צ"ד חשוב (שם). אין כותבין פרוכבול איא על הקרקע. ואם י קרקע כל שהא ללוה כותבין עליה פרוכבול אף ממוז גדול וצזו כל פשמיטני שביעית, דצי תקון הלל פרוכבול אשעזר קרקעות תקון, דמלוה המלוה היא (קדושין כו.) ולא לאשר אשם לו. ולא כתב לאשר הלוה, אלא לאשר האשם שלו ואשם הוא קרן דאומרינן צהולל (ב"ק ק.) למי שהקין שלו שטר העומד לצבות כבבוי דמי. מי שיש לו שטר חוב על חבירו וצשעזב לו צו נכסיו, ממוקם בעל השטר צנכסיו יותר מן הלוה (סוטה כה.) כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחק צנכסיו (יבמות לח.) והבסור שטרותיו לבית דין. הוא פרוכבול שהתקין הלל צכחזו צו מוסרי לם פלוני ופלוני היינין מטעמק פלוני שגל חוב שיש לי שאגזנו כל זמן שארצה, אין משמטינן. דלא קרינא ציה לא יגוש, שהרי קטין חובצ לום (שבות ג.) מנין לבעל חוב שקוניה משכון. ללל מלי להחמיצ בלושין

^[1] ימי הלואה המשכון קרו לו ואם נאנס חייב בלושין, שאינו עליו ולא כשומר חנם ולא כשומר שטרותי בלושין, אלא כולו כשומר וצשמיכרו עומד (פסחים לא:), ולך תהיה צדקה. בהשבת העצות כתיב, אי אמרת קויה משכון אלא צדקה צה שכינה ששכנ בשמלמו שהשאל לו זה דבר הקטן לו, ואם אינו קויה, צדקה צהשכנ לו מניין, עד על שוב ששכ (פסחים).